

PSYKOLOG I SKOLAN

Av Elinor Schad (red).

Studentlitteratur, 2009.

Matnyttig bok för skolpsykologer

Som skolpsykolog under mer än ett kvarts sekel har jag varit med om att rekrytera och ta mot många nya kolleger. Varje gång har jag önskat att jag haft ett färdigt "paket" med matnyttig litteratur som innehåller inspiration, hopp och verktyg för yrket.

Och nu finns det som bok! Enligt redaktören Elinor Schad är boken just sprungen ur ett självupplevt behov som ny i yrket. En eloge för det gedigna urvalet av medförfattare med såväl praktisk erfarenhet av arbete i skolan, som med anknytning till forskarvärlden.

Boken har en ambitiös spännvidd. Första delen handlar om skolan som organisation, dess regelverk och juridik. I Åsa Backlunds kapitel "Elevhälsoarbetet i skolan" finns en utmärkt diskussion om elevhälsoarbetets problem, exempelvis brist på ledning och dåligt utnyttjande av olika yrkesgruppers kompetens. Stödet till elever blir inte optimalt. Frågan är om dessa sorgliga påståenden kan verka avskräckande på nya psykologer eller om de väcker kampanda för förändring?

I kapitlet nämns också möjligheten att använda skolan som arena för preventivt arbete, där skyddsfaktorer erbjuds för barn som lever med många riskfaktorer.

Den bästa av världar

I kapitlet "Vision och verklighet" beskriver Anita Magni-Olsson och Jan Olsson olika dilemman, som att utbildning liknas vid en "marknad" där skolan, ett allmänintresse, balanserar på en skör tråd mellan stat och kommunpolitiker. Här visas den dolda agendan i skolan upp. Lyssna bara på den här meningen: "Genom skriftliga omdömen och betyg kvitterar alltför många elever ut beviset på sina föräldrars leverne och levnadsvillkor och pedagogers förmåga att skapa relationer istället för på sin verkliga förmåga." En skarp kontrast till de första kapitlen där skolan beskrivs som i den bästa av världar.

Boken innehåller även ett antal kapitel om olika verktyg som kan användas av psykologen i skolan. För det direkta arbetet på individnivå beskrivs psykologens utredningsarbete. Det indirekta arbetet via personalen beskrivs i två alternativa konsultationsmodeller. Därtill presenteras verktyg för psykologens arbete på organisationsnivå, den universella preventionen för breda grupper i skolan. MI, Motiverande samtal, och SET, Social och Emotionell Träning, är exempel på metoder som är evidensbaserade och finns på Folkhälsoinstitutets lista för vetenskapligt beprövade metoder. Här ansluter boken till den goda trenden att söka arbetsätt som visat effekt under välkontrollerade former. Avståndet mellan forskar- och skolvärlden har länge varit alltför stort!

Konsultation och handledning

Att konsultationsmodellerna tas upp först i boken står möjligen för en prioritering utifrån att de är mindre kända för den nyutbildade, än vad utredningsmetodikerna är. Kapitlet om konsultation och handledning ger inspiration att erövra dessa utmärkta redskap i den nya yrkesrollen. Gunilla Guvå och

Britta Liljegren ger teoretiska kopplingar, som till exempel på handfasta tillvägagångssätt, och varnar för fallgropar.

Utredningsblockets tre kapitel avhandlar utredning av utvecklingsstörning, dynamisk utredning och utredning av läs- och skrivsvårigheter. Birgitta Norrmans beskrivning av utredningar inför eventuell mottagande i särskolan har både djup och bredd. Hon tar även upp de svårigheter som psykologen hamnar i vid utredning av elever med annat modersmål. Hon ger där även en utmärkt exposé över forskning kring utveckling av andraspråk och undervisningsmetoder för god tvåspråksutveckling, något som inte självklart är allmängods för oss psykologer.

Risikfaktorer

Även Christer Jacobson har ett brett anslag när han beskriver området läs- och skrivsvårigheter. Med sin cirkelmodell öppnar han för komplexa förklaringar där miljö- och medfödda faktorer samvarierar. Att undervisas av en oerfaren lärare och att ha en förälder med dyslexi är båda exempel på riskfaktorer. Att generellt betrakta svårigheter på detta sätt, som samspel mellan stress- och sårbarhetsfaktorer minskar risken att ensidigt hamna i förenklade diagnoser.

Liknande svårigheter hos olika elever kan ses utifrån olika orsaksbakgrund. Ett välbegåvat barn, uppväxt i en rik språkmiljö, med fonologiska svårigheter i bagaget, får kanske liknande läsproblem som ett mindre begåvat barn från en torftig språkmiljö, men utan fonologiska problem. Detta synsätt förutsätter ett tvärvetenskapligt angreppssätt i utredningen. Ett sådant beskriver Jacobson med fokus på psykologdelen med intressanta utvecklingar kring arbetsminnesfunktionen och automatiseringens betydelse vid läsning.

Vad får då den nya psykologen i skolan med sig i sitt arbete via den här boken? De får positiv förväntan och retad nyfikenhet för nya kolleger, men också en bra bas inom viktiga områden, uppdaterad från senaste forskning. Hon eller han får dessutom ett smakprov på användbara metoder. Det motverkar de håglöshetskänslor som lätt drabbar skolpsykologer vid komplexa frågeställningar i lärarrummet. Frågor som aldrig besvarades under utbildningen.

Vad ger boken oss psykologer som har arbetat länge i skolan? Kanske en välkommen kondensering av vetandet inom området med uppfräschning av områden vi inte hinner fördjupa oss i.

Inspirerande kunskap

En svaghet med boken är avsaknaden av ett kapitel om preventionsforskning inom skolområdet. Där finns mycket inspirerande kunskap, som bland annat presenteras på utbildningar för skolors elevvårdpersonal och som ges vid Örebro och Lunds universitet. I det kapitlet hade jag velat se den skolforskning som Lennart Grosin och Terje Ogden gjort och som handlar om hur man får goda resultat och psykiskt välmående i skolan. Deras forskning visar på möjligheten att använda kunskapsbaserade interventioner i arbetet med skolklimat och samspel och detta vore en utmärkt utveckling av elevhälsoarbete i skolan, där psykologer kan bidra.

Kapitlet "Den etiska relationen i klassrummet" är något svårgripbart. Själva ämnet, det pedagogiska mötet, är oerhört viktigt, speciellt för den som är yrkes- och/eller livsoerfaren. Men presentationen blir för komplicerad utifrån filosofen Lévinas begrepp (Den Andre, Ansiktet, med mera).

Jag hade även gärna sett en annan beskrivning av mötet mellan pedagog och barn, där pedagogen har det professionella ansvaret. Det etiska dilemmat i en asymmetrisk relation hade behövt bli mer levande och tydligt. I Barnkonventionen och ICDP/Vägledande samspelesprogram finns alternativa beskrivningar av hur skolan och pedagogerna kan axla ansvaret för att skapa ett klimat där man möter barn och föräldrar med empati och ömsesidighet. I ICDP beskrivs hur den vuxnes ansikte är Barnets spegel och hur klimatet runt oss kan såväl syresättas som förgiftas beroende på de möten vi skapar.

Den sortens levandegörande av samspel hade gjort det lättare att reflektera över de möten vi har i skolan.

KRISTIN HINTZE

psykolog och specialist i pedagogisk psykologi

kristin.hintze@helsingborg.se